

Гончарук Т. В.

студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТА

Проблема правового захисту прав адвокатів набула особливої актуальності для України. З моменту вступу до Ради Європи у 1996 р., підписання, а потім ратифікації Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у 1997 р. Україна обрала курс на максимальне наближення свого законодавства до міжнародних стандартів європейських держав. Після ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод українські громадяни та юридичні особи дістали право на звернення до Європейського суду з прав людини із заявами про неправомірні дії державних органів України, які порушують їхні права. Рішення Європейського суду з прав людини слугують взірцевими стандартами для судових та правоохоронних органів, адвокатів та правозахисників (Іванцова А. В. Міжнародно-правовий захист прав адвокатів / А. В. Іванцова // Адвокат. — 2011. — № 12. — С. 27).

Під визначенням «професійні права адвоката» (надалі — професійні права) треба розуміти права адвоката, зазначені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме ст. 20. Професійні права адвоката. Під Професійними правами також розуміються права, які надаються процесуальними кодексами України та законами України захиснику, представнику, особі яка надає правову допомогу (Про затвердження Положення про Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: Рішенням Ради адвокатів України від 27.07.2013 № 182 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/rishennya/2013.07.27-rishennya-182.pdf>).

Конвенція містить низку положень щодо реалізації права на захист, так наприклад стаття 6 (Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод від 04.11.1950 // Офіційний вісник України від 16.04.1998—1998 р. — № 13. — № 32 від 23.08.2006. — Ст. 270), а прецедентна практика Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) в тлумаченні нею застосування деяких норм Конвенції (ст.ст. 6, 8, 10, 11) та передбачених ними прав, забезпечує режим посиленого захисту тих прав адвокатів, які в національному законодавстві України умовно іменуються професійними правами адвоката й гарантіями адвокатської діяльності.

Гарантії професійної діяльності адвокатів містяться також і в інших міжнародно-правових актах, наприклад, у ст.ст. 16, 17, 18 «Основних положень про роль адвокатів», прийнятих на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинам у 1990 році (Основні положення про роль адвокатів: Міжнародний документ від 01.08.1990 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.gada.gov.ua/laws/show/995_835), де закріплено: Уряди мають забезпечити адвокатам (ст. 16): а) можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, переслідування та неналежного втручання; б) можливість вільно пересуватись і спілкуватись зі своїм клієнтом у своїй країні та за

кордоном; в) виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм. Там, де безпека адвокатів перебуває під загрозою у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, вони мають бути адекватно захищені владою (ст. 17). Адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їх справами у зв'язку з виконанням професійних обов'язків (ст. 18).

Іншим джерелом міжнародно-правового акта, застосовним до прав адвокатів, є Декларація ООН «Про право і обов'язок окремих осіб, груп та органів суспільства підтримувати і захищати загально визнані права людини і основні свободи» (Декларація про право та обов'язок окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати та захищати загально визнані права людини та основні свободи: Міжнародний документ від 09.12.1998 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_349). Ця Декларація закріплює широкий спектр гарантій здійснення правозахисної діяльності та вказує, що кожному захиснику прав людини, у зв'язку з його діяльністю, також має бути гарантоване право на повний захист як в теорії (на законодавчому рівні), так і на практиці проти будь-якого насильства чи переслідування. В цьому акті окреслено й конкретні обов'язки держав щодо гарантій прав захисників і наголошено, що держави поряд із негативними обов'язками (невтручання, непереслідування тощо) несуть і позитивний обов'язок — проводити розслідування у випадках можливих порушень прав, гарантованих Декларацією.

В українському законодавстві норми, якими регламентуються професійні права адвоката і гарантії адвокатської діяльності, передбачено у статтях 19–25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // ВВР. — 2013. — № 27. — Ст.282), а у випадках, коли адвокат здійснює функцію захисту в кримінальному провадженні, — в Кримінальному процесуальному кодексі України (Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // ВВР. — 2013. — № 9–10, № 11–12, № 13. — Ст.88). Санкції за порушення низки прав захисника передбачені Кримінальним кодексом України (ст.ст. 397–400 КК України) (Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. // ВВР. — 2001. — N 25–26. — Ст.131).

Окрім того, з метою захисту професійних, та інших прав адвокатів, організації сприяння забезпечення гарантій адвокатської діяльності, та забезпечення необхідних умов для ефективного та якісного виконання адвокатами своїх професійних обов'язків, відповідно до рішення Ради адвокатів України від 16 лютого 2013 року № 74, було утворено Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності (Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://unba.org.ua/komitety>).

Комітет у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», іншими законодавчими актами України, Правилами адвокатської етики, рішеннями Ради адвокатів України, положенням про Раду адвокатів України, цим Положенням.

Основні завдання Комітету: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у галузі захисту прав та інтересів адвокатів, забезпечення гарантій адвокатської діяльності; виявлення, облік, аналіз і систематизація випадків порушення професійних прав та інтересів адвокатів, а також порушення гарантій адвокатської діяльності, які відбулись на території України; здійснення профілактичної роботи, яка направлена на попередження порушень прав та інтересів адвокатів, а також порушення гарантій адвокатської діяльності; створення і систематичне вдосконалення необхідних заходів оперативного реагування при порушенні законних прав та інтересів адвокатів, а також гарантій адвокатської діяльності; оперативне реагування на кожне звернення адвоката, яке стосується діяльності Комітету; представництво інтересів адвокатів у правоохоронних органах, органах державної влади, підприємствах, установах, організаціях різних форм власності, судах, громадських об'єднаннях; вжиття відповідно до чинного законодавства України, від імені Ради адвокатів України, заходів щодо усунення державними органами та органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами порушень професійних прав та гарантій адвокатської діяльності; внесення пропозицій щодо усунення виявлених порушень і недоліків та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях; проведення роз'яснювальної роботи серед адвокатської спільноти, щодо способів та практики самостійного захисту своїх прав та гарантій адвокатської діяльності; інформування адвокатської спільноти та громадськості щодо розгляду питань, які віднесені до компетенції Комітету; вивчення думок адвокатської спільноти, щодо стану дотримання прав адвокатів та забезпечення гарантій адвокатської діяльності і прийняття її до уваги у своїй роботі; аналіз додержання законності правоохоронними органами під час проведення слідчих дій відносно адвоката; контроль, аналіз та прогнозування стану справ щодо порушення професійних прав адвокатів в Україні, своєчасне інформування керівництва Ради адвокатів України; участь у розгляді та підготовці пропозицій Комітету щодо вдосконалення організації захисту інформації, яка стосується державну, адвокатську, комерційну, банківську або іншу таємницю, що охороняється законом, а також конфіденційну інформацію; участь у розробці та реалізації системи заходів, які проводяться у взаємодії з правоохоронними органами щодо захисту життя, здоров'я, честі, гідності, майна адвокатів і членів їх сімей від злочинних посягань, інших протиправних дій; організація роботи телефону Ради адвокатів України, забезпечення оперативного опрацювання інформації, що надходить, а також вжиття необхідних заходів реагування щодо порушення прав адвокатів; забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в галузі захисту прав адвокатів у частині запобігання та протидії правопорушенням, пов'язаним із здійсненням адвокатської діяльності, участь у укладанні у встановленому законом порядку договорів з органами адвокатського самоврядування інших держав (Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://unba.org.ua/komitety>).

Таким чином, можемо зробити висновок, що хоча основи захисту професійних прав адвокатів (а саме, перелік професійних прав та гарантій адвокатської діяльності) визначені у низці правових актів, зокрема,

міжнародно-правових, які зазнали свій прояв і у внутрішньо національному законодавстві, однак такі положення та деякі інститути не реалізуються належним чином. У зв'язку з цим виникає потреба у появі нових установ по контролю над дотриманням професійних прав адвокатів.